

danas može samo o relativnom pravu života govoriti, pa je sigurno takvo pravo i mislio.

Holtzendorf pita: „Hoćete li vi dakle, da konačno dokinuće smrtne kazni s udoblja odvalite na buduće naraštaje?⁹ Ne ćemo s udoblja, ali toga radi, što smo uvjereni, da će budući naraštaji svakako bolje poznavati okolnosti i potrebe svoje, nego li mi — a u nagadjanje kod toli važna pitanja upustit se ne možemo.

Holtzendorf dosljedan je protivnik smrtne kazni, zato ga i raduje, da može konstatovati, da njemački car od god. 1870. nije nijedne osude smrtne potvrdio. „Činjenica — veli on — kojoj se razlog za sad ni tumačiti ni naslućivati neda. Ali se svakako mora upozoriti na to, da vladar, koji je najkrvavije bojeve novijega doba slavodobitno bojevao i najplemenitije muževe hrpimice vidio mriet, da on za to vriednost života ne cieni manje, nego to više.“¹⁰ I mi se divimo tomu humanitetu, koji no traži petdeset tisuća žrtvâ — da spasi možda petoricu lopova. „Ako su — nastavlja Holtzendorf — strahote posljednjih bojeva njemačkih osim vječnih lovorika i njemačkoga jedinstva dopriniele još nešto k tomu, da je ljudska srdeca obuzela božanska blagost i da se je pripravilo konačno dokinuće smrtne kazni, to će kasniji naraštaji i odatle sve to više uvidjati, da se borbe Niemaca imadu brojiti medju borbe za slobodu čovječanstva.“¹¹

Ocjenu tih germanskih samospjeva prepuštamo čitaocu; a mi velimo: ne dao bog, da se na taj način oslobadja čovječanstvo i širi humanitet.

Jednakom je ironijom humanitet u Austriji. Smrtna kazan dolazi ovdje svak čas na pretres: Glaser, Herbst, Wahlberg govore žestoko proti njoj — ovaj posljednji pače smatra u „*pitanjem austrijskim*“.